

KLYUZIV TA'LIMGA JALB QILISH BOSQICHLARI

Ergasheva Shoira To'likovna

Maxsus pedagogika yo'nalishi 4-bosqich talabasi

bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb qilish bosqichlari va ta'lim muassasalarida ushbu jarayonni samarali tashkil etish masalalari yoritilgan. Inklyuziv ta'limni shakllantirish, o'zgarishlar strategiyasini ishlab chiqish, mavjud to'siqlarni bartaraf etish, qisqa muddatli natijalarga erishish hamda amalga oshirilgan o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash kabi sakkizta asosiy bosqich tahlil qilingan. Shuningdek, pedagoglarning kasbiy rivojlanishi, hamkasblar bilan hamkorlik qilishi, yangi pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishi va ta'lim jarayonida bolalar manfaatlarini ustuvor qo'yishi bo'yicha metodik tavsiyalar keltirilgan. Maqolada inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda pedagoglar, ta'lim muassasasi rahbariyati, ota-onalar va boshqa manfaatdor tomonlarning hamkorligi muhimligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: *inklyuziv ta'lim, alohida ta'lim ehtiyojlari, ta'lim muassasasi, pedagog, inklyuziv muhit, ta'lim jarayoni, ijtimoiy moslashuv, pedagogik hamkorlik, o'zgarishlar, metodik tavsiyalar.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются этапы привлечения детей с особыми образовательными потребностями к инклюзивному образованию и вопросы эффективной организации данного процесса в образовательных учреждениях. Проанализированы восемь основных этапов развития инклюзивного образования: создание необходимости изменений, формирование команды по реализации изменений, разработка видения изменений, управление и распространение данного видения, устранение препятствий, создание краткосрочных успехов, дальнейшее развитие изменений, а также их поддержка и внедрение. Особое внимание уделяется профессиональному развитию педагогов, сотрудничеству с коллегами, внедрению новых педагогических подходов и приоритету интересов детей в образовательном процессе. Подчеркивается важность взаимодействия педагогов, администрации образовательного учреждения, родителей и других заинтересованных сторон для эффективного развития инклюзивного образования.*

Лучевые слова: *инклюзивное образование, особые образовательные потребности, образовательное учреждение, педагог, инклюзивная среда, образовательный процесс, социальная адаптация, педагогическое сотрудничество, изменения, методические рекомендации.*

Abstract: *This article examines the stages of involving children with special educational needs in inclusive education and the effective organization of this process in educational institutions. The article analyzes eight main stages of developing*

inclusive education: creating a sense of the need for change, forming an implementation team, developing a vision for change, communicating and managing the vision, removing barriers, creating short-term successes, building on changes, and supporting and implementing changes. Particular attention is paid to teachers' professional development, cooperation with colleagues, implementation of new pedagogical approaches, and prioritizing children's interests in the educational process. The article emphasizes the importance of cooperation among teachers, educational institution administrators, parents, and other stakeholders in the effective development of inclusive education.

Keywords: *inclusive education, special educational needs, educational institution, teacher, inclusive environment, educational process, social adaptation, pedagogical cooperation, change management, methodological recommendations.*

ungi kunda respublikamizda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar ta'lim tarbiyasi va ularning ijtimoiy hayotga moslashuviga qulay sharoitlar yaratish, ijtimoiy faolligini oshirish va iste'dodini qo'llab-quvvatlash, jismoniy hamda ruhiy rivojlanishiga ko'maklashish, bilim, malaka, mahorat darajalarini oshirish, bola-yoshlarni mustaqil hayotga tayyorlash uchun keng imkoniyatlar yaratildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 13 oktabrdagi PQ-4860-son qarori bilan 2020–2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi qabul qilindi. Konsepsiya doirasida umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 51%da (umumiy soniga nisbatan) inklyuziv ta'lim tizimi joriy etilishi, maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan inklyuziv ta'lim bo'yicha o'qitishi hamda uyda ta'lim olish uchun alohida ehtiyojga ega

I

n **1-bosqich: O'zgartirish va zarurat uchun vaziyatni yaratish**

k Ta'lim muassasasida ma'lum samarali o'zgarishlarga erishish uchun odatda Yangilanish zarurati atrofida vaziyatni o'zgartirish va tezkorlik xissini rivojlantirish,

y

u

z

i

v

O'zgarishlar jarayonini boshqarish uchun ta'lim muassasasi ichida zaruriy malaka va ta'sir ko'rsatuvchi komanda a'zolarini to'plash zarur. Bu komanda pedagoglar va ta'lim muassasasi boshqaruv a'zolari shuningdek ota-onalar asotsiatsiasi, ta'lim oshirish rejalarini tuzish va bir-birlari bilan aloqa o'rnatishlari maqsadida doimiy

3-bosqich: O'zgarishlarni yaratishni ko'ra bilish

Aniq ko'ra bilish, har bir kishiga nimaga erishmoqchi ekanligini tushunishga yordam beradi. Ko'ra bilish mohiyat bilan mustaxkamlangan, ya'ni ta'lim muassasasi bolalarni o'qitish uchun, shuningdek, g'oyaviy, ixtiyoriy, imkon darajasida, maqsadga yo'naltirilgan, egiluvchan va muloqotga kirishuvchan bo'lishi kerak. (Kotter 2012). Tadbiq qiluvchi komanda barcha manfaatdor tomonlar ko'ra bilishlarini aniq va

4-bosqich: Ko'ra bilishni boshqarish.

Ko'ra bilish tez-tez va kuchli tarzda takrorlanib turishi kerak: har bir qulay vaziyatda, imkoniyat bo'lganda, xuddi shunday ta'lim muassasasi amaliyotida va kasbiy malakalar rivojlanishida. Aloqa tarmoqlari hodimlar yig'ilishi, ta'lim muassasasi muassasasi veb saytini o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasasi o'zgarishlarni o'zida aks etishi, pedagoglarga ko'tarilgan va muxokama qilingan qandaydir muammolarni hal

5-bosqich: To'siqlarni bartaraf etish va harakat imkoniyatlarini kengaytirish

To'siqlarni bartaraf etish pedagoglarga ko'ra bilishni bajarib o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi. Shu tarzda o'zgarish tuzilmasi o'z o'rniga qo'yilgach, o'tkaziladigan tekshiruvlar potensial to'siqlarni aniqlash uchun amalga oshirilgan bo'lishi kerak. Masalan, ta'lim muassasasidagi o'zgarishlarga kimdir qarshilik ko'rsatyaptimi yoki ta'lim muassasasi jarayoni tuzilmasida qarshilik bormi? Ta'lim muassasasi jarayonlariga o'zgartirish kiritish zarurati paydo bo'lishi mumkin. Bunda har doim, o'zgarishlarni tadbiq etuvchi komanda a'zolari va hodimlar harakatlarini ajratish

6-bosqich: Qisqa muddatli g'alabalarni yaratish

adlar yo'lida qisqa muddatli maqsadlarni yaratish. Kuchli o'zgarishlar yordamisiz amalga oshirish mumkin bo'lgan oson erishiladigan qadamlarni izlang. So'ngra bu

7-bosqich: O'zgarishlar ustida qurish

Kotter (2012) ta'kidlashicha, ko'pgina loyihalar g'alaba erta e'lon qilingani uchun o'zgartirilmaydi. Birinchi muvaffaqiyatlar, faqatgina uzoq muddatli o'zgarishlarga boshlanishi xolos. Har bir yutuq o'zgarishlarga tayanish va nima yaxshiroqligini aniqlash imkonini beradi. Har bir qadamdan so'ng tahlil qilish muhim, qaysi to'g'ri

8-bosqich: O'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash va tadbiq etish

Uzoq muddatli o'zgarishlarga erishish uchun bu o'zgarishlar ta'lim muassasasi hayotiga tadbiq etilgan bo'lishi kerak. Ta'lim muassasasi tashkilotining har bir yo'nalishida o'zgarishlar bo'lishini kafolatlash uchun uzluksiz harakat qilish zarur. Bu

o'zgarishlar, ta'lim muassasasi rahbarlari o'zgartirishlarda davom etib, yangi hodim va

rofessionallar kabi o'qitish – eng so'nggi ilmiy ma'lumotlardan foydalanish imkoniyati va hamkasblardan yangi g'oyalarni izlash.

'zingizdan boshlang – o'z shaxsiy tajriba va bilimingizni baholang, kasbiy malakalar rivojlanishidagi ehtiyojlaringizni ko'rib chiqing.

iyrak pedagog bo'ling – o'z tajribangizni rivojlantirishga mablag' to'plashingiz sizning o'qitishinigize'tiqod va qadriyatlaringizga mos kelishiga ishonch hosil qiling.

jtimoiy kapital hisobiga o'z shaxsiy kapitalingizni yarating – o'zingizning kuchli va kuchsiz tomonlaringizni ko'rib chiqing, ilmiy kuzatishlarda ishtirok eting.

tuvchi va itaruvchi – g'ayrat-shijoatli hamkasblarni tortish va ulardagi bolalar o'zlashtirishini takomillashtirishdagi sizning g'oyalaringizga yangi yondashuvlarni rag'batlantirish.

'z qarorlar qabul qilish jamg'armangizni to'plang – sizning ta'lim olishingiz va hamkasblaringizdan qayta aloqa olishni takomillashtirish uchun berilgan ma'lumotlardan foydalanish yo'li bilan ta'sir doirasini kengaytirish.

ngacha boshqarish – liderga ko'mak bering. Ta'lim muassasasi liderlarining yangi yo'nalishlariga “yelkan” bo'ling va ular bilan fikr-mulohazalaringizni bo'lishing.

irinchi qadamni bosing – yangi yondashuvlarni bajarib ko'rish tashabbusini o'z zimmangizga oling va hamkasblardan yordam so'rang.

'zingizni lol qoldiring – hamkasbingizning qandayligini bilmaysiz, boshqa ta'lim muassasasi pedagoglari bilan aloqa o'rnatilganmi

amma ishni bolalaringizga qayta biriktiring – o'z bolalaringizga foyda keltiruvchi yondashuv va strategiyalarga e'tiborni qaratib turing. Yuqorida bayon etilgan muhokamadan ko'rinib turibdiki, hozirgi kunda ta'lim sohasida ilmiy asoslangan amaliyot masalalari bo'yicha keng miqyosli va tez o'sib boruvchi xalqaro adabiyotlar mavjud. Shunga qaramasdan, ta'lim muassasasilarida amaliyotda tanlash sifatida tarkib toptirish yo'lidagi taraqqiyot tezligi borasida hayratlanarli holatlar mavjud.

FOYDALANILGAN ADADABIYOTLAR RO'YXATI:

bidova, N.Z. Creating an Inclusive Educational Environment for Children with Special Educational Needs/ International Journal of Progressive Sciences and Technologies

(

I

Modernizatsii infrastrukturi doshkolnix uchrejeniy [Tekst] / P. V. Gulidov // Spravochnik
Rukovoditelya doshkolnogo uchrejeniya. - 2012. - № 7. - S. 42-45.

S

A

T

«ILM-FAN FIDOYISI»

ILMIY-AMALIY KO`RIK TANLOVI

